

O'ZBEKISTONDA ISHSIZLIK DARAJASI VA UNING SHAKLLARI TAHLILI

Jo'rayev Sherali Anor o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda ishsizlik darajasi va uning shakllari tizimli ravishda tahlil qilingan. Unda friksion, tarkibiy, mavsumiy va yashirin ishsizlikning mazmuni, ularning shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi demografik, iqtisodiy va institutsional omillar yoritilgan. Shuningdek, mamlakatda mehnat bozorini tartibga solish, yangi ish o'rinlarini yaratish, yoshlar va ayollar bandligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat siyosati va dasturlarining samaradorligi baholangan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, ishsizlikni kamaytirishning zamonaviy yechimlari hamda istiqboldagi ustuvor yo'nalishlar bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Annotation: This article provides a comprehensive analysis of the unemployment rate and its forms in Uzbekistan. It examines frictional, structural, seasonal, and hidden unemployment, while highlighting demographic, economic, and institutional factors influencing their formation. The study evaluates the effectiveness of state programs aimed at regulating the labor market, creating new jobs, and supporting youth and women's employment. Based on the findings, the paper proposes practical solutions and priority directions for further reducing unemployment in the country.

Аннотация: В данной статье представлено всестороннее исследование уровня безработицы в Узбекистане и его основных форм. Рассмотрены фрикционная, структурная, сезонная и скрытая безработица, а также демографические, экономические и институциональные факторы, влияющие на их формирование. Оценена эффективность государственных программ по регулированию рынка труда, созданию рабочих мест и поддержке занятости молодёжи и женщин. На основе полученных результатов выработаны предложения по снижению безработицы и определены приоритетные направления дальнейшего развития трудового рынка.

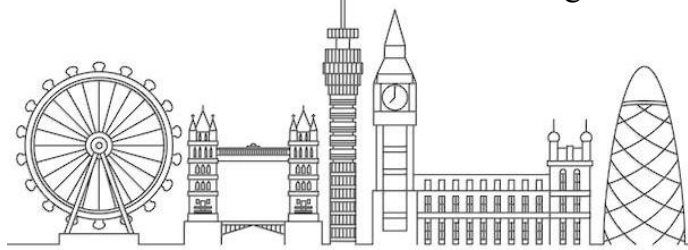
Kalit so'zlar: ishsizlik, mehnat bozori, friksion ishsizlik, tarkibiy ishsizlik, bandlik.

Keywords: unemployment, labor market, frictional unemployment, structural unemployment, employment.

Ключевые слова: безработица, рынок труда, фрикционная безработица, структурная безработица, занятость.

Kirish

O'zbekiston iqtisodiyotida mehnat bozori barqarorligiga erishish, aholining turmush darajasini oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda bandlikning muhim o'zni mavjud. Ishsizlik darajasining pasayishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki ijtimoiy farovonlikni ham ta'minlaydi. Mamlakatda mehnat bozorida amalga

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

oshirilayotgan islohotlar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, chekka hududlarda yangi ish o‘rinlarini yaratish siyosati aholi bandligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada O‘zbekistonda ishsizlik darajasi, uning shakllari va ularni yuzaga keltiruvchi omillar tahlil qilinadi hamda mavjud muammolarni bartaraf etish bo‘yicha takliflar beriladi.

Asosiy qism

O‘zbekiston mehnat bozorida so‘nggi yillarda tizimli islohotlar amalga oshirilayotgani kuzatiladi. Yangi iqtisodiy dasturlar, xususiy sektorni qo‘llab-quvvatlash, infratuzilma loyihalarining kengaytirilishi bandlik darajasini oshirishga xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, ayrim hududlarda hali ham ishsizlik yuqori bo‘lgan guruhlar, vaqtincha band bo‘lmagan toifa va noformal mehnat bilan shug‘ullanayotgan shaxslar mavjud. Avvalo, ishsizlikning asosiy ko‘rinishlari aniqlanishi lozim. O‘zbekistonda ishsizlik odatda friksion, tarkibiy, mavsumiy va yashirin ko‘rinishda namoyon bo‘ladi. Friksion ishsizlik — ishni o‘zgartirish yoki yangisini izlash jarayonida yuzaga keladigan vaqtinchalik band bo‘lmashlik holati bo‘lib, mehnat bozorida eng tabiiy ko‘rinish hisoblanadi. Mamlakatning yoshlar ulushi yuqori demografik tarkibi ushbu turdagi ishsizlikning keng tarqalishiga sabab bo‘ladi. Tarkibiy ishsizlik esa iqtisodiy tizimda malakalar bilan talab o‘rtasida mos kelmaslik holatidan kelib chiqadi. Bu xususan texnologik yangilanish jarayonlarida, ishlab chiqarishning diversifikatsiya qilinishi, ayrim kasblarning eskirishi natijasida sodir bo‘ladi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda texnologik rivojlanish sur‘atlarining oshishi bilan bir qatorda, mehnat bozorida yuqori malaka talab qiluvchi yo‘nalishlar bo‘yicha kadr yetishmovchiligi ham kuzatilmoqda. Mavsumiy ishsizlik qishloq xo‘jaligi sektorida yaqqol ko‘rinadi. Aholining ma‘lum qismi hosil yig‘ish davrida band bo‘lib, qolgan mavsumlarda vaqtinchalik ishsiz qoladi. Bu holat qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilish, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish bilan kamaytirilishi mumkin. Yashirin ishsizlik esa rasmiy band bo‘lsa ham, amalda to‘liq ish yuklamasiga ega bo‘lmagan shaxslarni o‘z ichiga oladi. Kichik xo‘jaliklarda, oilaviy tadbirkorliklarda yoki yirik korxonalarda ishchi kuchining ortiqchaligi natijasida shakllanadi. Yashirin ishsizlik iqtisodiyot samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi va real bandlik ko‘rsatkichining pasayishiga olib keladi. O‘zbekistonda ishsizlik darajasiga ta‘sir qiluvchi omillar ko‘p qirrali. Birinchidan, demografik omillar — yosh aholining ko‘pligi mehnat bozori taklifining oshishiga olib keladi. Ikkinchidan, hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy rivojlanish darajasi farqi ham bandlikning teng taqsimlanmasligiga sabab bo‘ladi. Uchinchidan, ta‘lim tizimi bilan mehnat bozori o‘rtasidagi integratsiya yetarli darajada to‘liq shakllanmagani ayrim kasblar bo‘yicha ortiqcha, boshqalarida esa yetishmovchilikka olib keladi. Bu esa ishsizlikning tarkibiy ko‘rinishini kuchaytiradi. Davlat tomonidan bandlikni oshirish bo‘yicha ko‘plab dasturlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”, “Temir daftar” doirasida aholining ijtimoiy zaif qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash, ularga kasb-hunar o‘rgatish, kreditlar ajratish kabi mexanizmlar joriy etilgan. Yangi korxonalar ochilishi, sanoat zonalarining kengayishi, xizmatlar sektorining

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

o'sishi ham yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qilmoqda. Ammo bandlik bilan bog'liq muammolarni to'liq hal qilish uchun iqtisodiyotning innovatsion yo'nalishini kuchaytirish, raqamli iqtisodiyot bo'yicha malakali kadrlar tayyorlash, qishloqlarda infratuzilmani yanada yaxshilash zarur. Shuningdek, aholini o'z-o'zini band qilishga rag'batlantirish muhim hisoblanadi. Kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, subsidiya va grant dasturlarini kengaytirish mehnat bozoridagi yukni sezilarli darajada kamaytiradi. Raqamli platformalar orqali masofaviy ish imkoniyatlarini yaratish ham zamonaviy talablarga javob beradi.

Xulosa

O'zbekistonda ishsizlik darajasi bosqichma-bosqich kamayib borayotgan bo'lsa-da, uning friksion, tarkibiy, mavsumiy va yashirin shakllari hali ham mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi aloqani mustahkamlash, hududlar iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash, innovatsion jarayonlarni jadallashtirish zarur. Mamlakat mehnat bozorida samarali islohotlarning davom etishi uzoq muddatda bandlikning oshishi va aholi farovonligining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholi bandligini ta'minlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni. – Toshkent, 2022.
3. Alimov R.X., Xolmo'minov B.J. Mehnat bozori iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
4. Qosimova M.M. Bandlik va mehnat bozori rivojlanishi masalalari. – Toshkent: Fan, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. "Mehnat bozori ko'rsatkichlari" yillik hisobotlari (2021–2024).
6. Jo'rayev Sh. Iqtisodiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021.
7. Abdurahmonov Q.X. Mamlakat iqtisodiyoti va mehnat bozori nazariyasi. – Toshkent: Universitet, 2020.
8. "Ijtimoiy fikr" jamoatchilik markazi. Aholi bandligi va ishsizlik masalalariga doir sotsiologik tadqiqotlar natijalari. – Toshkent, 2023.

